Studiepaket språkstörning Gymnasieskola och vuxenutbildning moment 6

Samspel och kommunikation

Materialet är framtaget för Studiepaket språkstörning och för annan kompetensutveckling som Specialpedagogiska skolmyndigheten erbjuder.

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Innehåll

Samspel och kommunikation **3**
Språkets roll i sociala relationer 3
Stödja socialt samspel 3
Var uppmärksam på hur eleven mår 4
Vill du veta mer? 5

En likvärdig utbildning för alla
Hos Specialpedagogiska skolmyndigheten får du stöd när du skapar lärmiljöer som är utvecklande och tillgängliga för alla. Vi erbjuder specialpedagogiskt stöd till förskolor och skolor i hela landet, svarar på frågor och erbjuder kurser och konferenser. Vi driver också flera specialskolor för olika målgrupper, fördelar statsbidrag och utvecklar läromedel. Välkommen till Sveriges största kunskapsbank inom specialpedagogik.

Stödmaterial språkstörning gymnasieskola och vuxenutbildning moment 6
Samspel och kommunikation
© Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2019
Ansvarig på SPSM: Aya Stehager
Författare: Charlotte Furtenbach, Mia Wetterdal
Redaktion: Aya Stehager
Produktion: Liljedal Communication AB

ISBN: 978-91-28-15325-6

Artikelnummer: 15325

Samspel och kommunikation

Språkets roll i sociala relationer

I de äldre elevernas vardag blir språket mer komplext och får en allt större betydelse i den sociala samvaron. Medan umgänget för de yngre eleverna i högre grad bygger på aktiviteter och ofta har vuxenstöd, är samvaron för de äldre mer beroende av språkliga förmågor. Det sociala samspelet bygger ofta på att kunna argumentera, hänga med i skämt, kunna tolka blickar och kroppsspråk och att snabbt säga rätt kommentar vid rätt tillfälle.

Dessutom rör sig äldre elever och vuxenstuderande i en värld där språket varierar mellan olika miljöer, från ett mer formellt språk i skolan till andra uttryckssätt bland kompisar. I språket på internet och i sms används ofta förkortningar, uttryck och ”emojis” som snabbt kan skifta över tid. Språket har en nyckelroll när det kommer till att skaffa sig status, acceptans och att förstå normer i kamratgrupper. Fritiden är ofta mindre strukturerad än för yngre elever och många elever med språkstörning har svårt att navigera i detta. Till exempel kan det handla om att snabbt och underförstått komma överens om var man ska träffas, hur man kommer dit, vad man ska göra och ta med sig.

Svårigheter att tolka språkligt innehåll och underförstådd information kan leda till missförstånd, sociala misslyckanden och utanförskap. Därför är det viktigt att du som lärare samtalar med eleverna om både styrkor och svårigheter. Syftet är att medvetandegöra och vägleda eleven och att hjälpa henne eller honom att hitta strategier. Målet är att eleven ska bli mer självständig i att använda strategierna och kunna bevara en positiv självbild.

Stödja socialt samspel

I skolan kan ni stödja eleverna i det sociala samspelet på flera sätt, mest framgångsrikt i ett tvärprofessionellt samarbete mellan lärare och elevhälsa. Det handlar om kontinuerliga insatser på skol-, grupp- och individnivå som är både förebyggande och uppföljande.

Några exempel:

- Både personal och elever kan behöva information och kunskap om variationer i språklig förmåga, på ett generellt plan, och vilka konsekvenser det kan ge. Syftet är att skapa förståelse för att alla är olika och fungerar på olika sätt.

- Använd sociala berättelser och ritprata som stöd för samtal.
- När tillfälle ges kan du som lärare samtala om det sociala samspelet, om olika förmågor eller sociala strategier. Använd gärna scener ur filmer eller Youtube-klipp för att diskutera olika sätt att agera.
- Försök att ha vuxennärvaro i så hög utsträckning som möjligt även för de äldre eleverna, för att förebygga och fånga upp elever som kan behöva stöd. Vuxennärvaro kan också fungera som stöd och trygghet vid raster.
- Anpassa lärmiljön för att minska situationer som kan vara stressande för elever ur ett samspelsperspektiv. För elever med språkstörning är det ofta lättare att arbeta i par än i grupp, för att ha ett färre antal personer att förhålla sig till. Vidare är det bra om läraren bestämmer par- eller gruppkonstellationer eftersom elever kan ha svårt att ta den kontakten själv.
- Ge individuellt stöd när det gäller sociala förmågor exempelvis genom enskilda samtal hos kurator. Dessa samtal kan ta sin utgångspunkt i situationer som eleven upplever som svåra eller misslyckade, för att vägleda till alternativa sätt att agera.

Många elever berättar om betydelsen av förståelse för sina svårigheter. Att du som lärare har medvetenhet och kunskap om vad språkliga svårigheter innebär gör stor skillnad i ditt bemötande och förhållningssätt. Det har stor betydelse att du visar att du förstår och att du är villig att försöka hitta andra vägar när det kommer till arbetssätt, bedömningssituationer och tidsåtgång. Ge eleven mer tid till att processa information och ge positiv återkoppling både vad gäller det sociala samspelet som studieinsatserna.

Lägg tid på att bygga goda relationer med eleven. Trygghet och tillit gör att eleven klarar av situationer och uppgifter som han eller hon annars skulle ha svårare att klara. Genom ditt bemötande och ditt sätt att vara bidrar du som lärare till att eleven ökar sin tilltro till sitt eget lärande och sin motivation, samt till att eleven kan behålla en positiv självbild.

Att en elev inte ber om hjälp behöver inte betyda att eleven inte behöver hjälp. Att kunna förstå och formulera behovet av hjälp är en utmaning i sig. Äldre elever med språkliga svårigheter är ofta vana vid att inte förstå allting, så de reflekterar inte alltid över det. De kan också vara ovana vid att formulera vad de behöver hjälp med. Många gånger har de dessutom utvecklat strategier för att dölja att de inte förstår. Du kan förebygga detta genom att ge tät återkoppling och kontrollera att eleven har förstått.

Var uppmärksam på hur eleven mår

Bland äldre elever är det inte ovanligt att språkstörningen aldrig har uppmärksammats eller upptäckts. Eleverna har ofta blivit bra på att maskera språksvårigheterna som något annat, vilket kan missuppfattas av omgivningen som ointresse, tjurighet eller bristande kunskaper. Språket kan vara fungerande på ytan men inte tillräckligt för att kunna hänga med socialt bland vänner eller för att klara måluppfyllelsen i skolan.

En bit upp i tonåren har eleven ofta många misslyckanden bakom sig. Att vara någon som sällan lyckas i skolan eller duger bland kamrater bidrar till en negativ självbild, vilket riskerar att leda till psykisk ohälsa på sikt. Svårigheter med kommunikation och språklig förmåga kan orsaka konflikter, utanförskap och, eller problematisk skolfrånvaro.

Ha i åtanke att hälsa och lärande hör ihop och att elevhälsa är hela skolans ansvar. En nära samverkan mellan lärarna och professionerna i elevhälsan är viktigt för att ni ska kunna arbeta förebyggande och hälsofrämjande och för att ni snabbt ska kunna sätta in stöd från era olika professioner vid behov. Även om eleven har en diagnostiserad språkstörning och får adekvat stöd kan det vara tufft att leva med språkliga svårigheter. Var därför uppmärksam på hur eleverna mår. Ta reda på vad som ligger bakom ett beteende och prata med eleven om vilka behov av stöd eleven har, exempelvis i form av samtalsstöd av en kurator.

Vill du veta mer?

Begriplig text. (2019). *Begriplig text. Skriv så alla förstår!* Hämtad 2019-09-17, från www.begripligtext.se.

Bjerregard, M. & Kindenberg, B. (2015). *Språkutvecklande SO-undervisning, strategier och metoder för högstadiet.* Stockholm: Natur och Kultur.

Edfeldt, D., Karlsson, A., Lindgren, A. & Sjölund, A. (2019). *Autism och ADHD i gymnasiet: Tydliggörande pedagogik*. Stockholm: Natur och kultur.

Hajer, M. & Meestringa, T. (2014). *Språkinriktad undervisning, en handbok*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Hallin, A. E. (2019). *Förstå och arbeta med språkstörning*. Stockholm: Natur och kultur.

Gibbons, P. (2013). *Lyft språket, lyft tänkandet. Språk och lärande* (2:a uppl.). Uppsala: Hallgren och Fallgren.

Gibbons, P. (2016). *Stärk språket, stärk lärandet, språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Stockholm: Hallgren och Fallgren.

Skolverket. (2018). *Betyg och betygssättning, Skolverkets allmänna råd med kommentarer.* Skolverkets publikationsservice.

Stenhagen, H. (2016). *Språk i alla ämnen. Handbok för kunskaps- och språkutvecklande undervisning*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Tufvesson, C. (2016). *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildning – förskola, skola och fritidshem*. Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Wallberg, H. (2013). *Formativ bedömning i praktiken, från förmedling till förståelse*. Stockholm: Gothia Fortbildning.

Vestlin, L. (red.) (2014). *Se språket i ämnet, Språk- och kunskapsutvecklande undervisning i högstadiet och gymnasiet*. Stockholm: Lärarförlaget.

Wiksten, M. & Kindenberg, B. (2017). *Språkutvecklande NO-undervisning, strategier och metoder för högstadiet*. Stockholm: Natur och Kultur.